

New Day in Medicine
Новый День в Медицине

NDM

TIBBIYOTDA YANGI KUN

Ilmiy referativ, marifiy-ma'naviy jurnal

AVICENNA-MED.UZ

ISSN 2181-712X.
EISSN 2181-2187

12 (86) 2025

Сопредседатели редакционной коллегии:

**Ш. Ж. ТЕШАЕВ,
А. Ш. РЕВИШВИЛИ**

Ред. коллегия:

М.И. АБДУЛЛАЕВ
А.А. АБДУМАЖИДОВ
Р.Б. АБДУЛЛАЕВ
Л.М. АБДУЛЛАЕВА
А.Ш. АБДУМАЖИДОВ
М.А. АБДУЛЛАЕВА
Х.А. АБДУМАДЖИДОВ
Б.З. АБДУСАМАТОВ
У.О. АБИДОВ
М.М. АКБАРОВ
Х.А. АКИЛОВ
М.М. АЛИЕВ
С.Ж. АМИНОВ
Ш.Э. АМОНОВ
Ш.М. АХМЕДОВ
Ю.М. АХМЕДОВ
С.М. АХМЕДОВА
Т.А. АСКАРОВ
М.А. АРТИКОВА
Ж.Б. БЕКНАЗАРОВ (главный редактор)
Е.А. БЕРДИЕВ
Б.Т. БУЗРУКОВ
Р.К. ДАДАБАЕВА
М.Н. ДАМИНОВА
К.А. ДЕХКОНОВ
Э.С. ДЖУМАБАЕВ
А.А. ДЖАЛИЛОВ
Н.Н. ЗОЛотова
А.Ш. ИНОЯТОВ
С. ИНДАМИНОВ
А.И. ИСКАНДАРОВ
А.С. ИЛЪЯСОВ
Э.Э. КОБИЛОВ
А.М. МАННАНОВ
Д.М. МУСАЕВА
Т.С. МУСАЕВ
М.Р. МИРЗОЕВА
Ф.Г. НАЗИРОВ
Н.А. НУРАЛИЕВА
Ф.С. ОРИПОВ
Б.Т. РАХИМОВ
Х.А. РАСУЛОВ
Ш.И. РУЗИЕВ
С.А. РУЗИБОВЕВ
С.А. ГАФФОРОВ
С.Т. ШАТМАНОВ (Кыргызстан)
Ж.Б. САТТАРОВ
Б.Б. САФОВЕВ (отв. редактор)
И.А. САТИВАЛДИЕВА
Ш.Т. САЛИМОВ
Д.И. ТУКСАНОВА
М.М. ТАДЖИЕВ
А.Ж. ХАМРАЕВ
Б.Б. ХАСАНОВ
Д.А. ХАСАНОВА
Б.З. ХАМДАМОВ
Э.Б. ХАККУЛОВ
Г.С. ХОДЖИЕВА
А.М. ШАМСИЕВ
А.К. ШАДМАНОВ
Н.Ж. ЭРМАТОВ
Б.Б. ЕРГАШЕВ
Н.Ш. ЕРГАШЕВ
И.Р. ЮЛДАШЕВ
Д.Х. ЮЛДАШЕВА
А.С. ЮСУПОВ
Ш.Ш. ЯРИКУЛОВ
М.Ш. ХАКИМОВ
Д.О. ИВАНОВ (Россия)
К.А. ЕГЕЗАРЯН (Россия)
DONG JINCHENG (Китай)
КУЗАКОВ В.Е. (Россия)
Я. МЕЙЕРНИК (Словакия)
В.А. МИТИШ (Россия)
В.И. ПРИМАКОВ (Беларусь)
О.В. ПЕШИКОВ (Россия)
А.А. ПОТАПОВ (Россия)
А.А. ТЕПЛОВ (Россия)
Т.Ш. ШАРМАНОВ (Казахстан)
А.А. ЩЕГОЛОВ (Россия)
С.Н. ГУСЕЙНОВА (Азербайджан)
Prof. Dr. KURBANHAN MUSLUMOV (Azerbaijan)
Prof. Dr. DENIZ UYAK (Germany)

ТИББИЁТДА ЯНГИ КУН НОВЫЙ ДЕНЬ В МЕДИЦИНЕ NEW DAY IN MEDICINE

*Илмий-рефератив, маънавий-маърифий журнал
Научно-реферативный,
духовно-просветительский журнал*

УЧРЕДИТЕЛИ:

**БУХАРСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ
МЕДИЦИНСКИЙ ИНСТИТУТ
ООО «ТИББИЁТДА ЯНГИ КУН»**

Национальный медицинский
исследовательский центр хирургии имени
А.В. Вишневского является генеральным
научно-практическим
консультантом редакции

Журнал был включен в список журнальных
изданий, рецензируемых Высшей
Аттестационной Комиссией
Республики Узбекистан
(Протокол № 201/03 от 30.12.2013 г.)

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ:

М.М. АБДУРАХМАНОВ (Бухара)
Г.Ж. ЖАРЫЛКАСЫНОВА (Бухара)
А.Ш. ИНОЯТОВ (Ташкент)
Г.А. ИХТИЁРОВА (Бухара)
Ш.И. КАРИМОВ (Ташкент)
У.К. КАЮМОВ (Тошкент)
Ш.И. НАВРУЗОВА (Бухара)
А.А. НОСИРОВ (Ташкент)
А.Р. ОБЛОКУЛОВ (Бухара)
Б.Т. ОДИЛОВА (Ташкент)
Ш.Т. УРАКОВ (Бухара)

12 (86)

www.bsmi.uz
https://newdaymedicine.com E:
ndmuz@mail.ru
Тел: +99890 8061882

2025 декабрь

Received: 20.11.2025, Accepted: 06.12.2025, Published: 10.12.2025

UDC 616.858-005.4-092.4-085.835

PARKINSON KASALLIGIDA TUNNEL NEYROPATIYALARNING QO'L VA OYOQ FUNKSIONAL IMKONIYATLARIGA TA'SIRI VA REABILITATSIYA YO'NALISHLARI

Abdukodirov Eldor Isroilovich <https://orcid.org/0009-0000-8215-0691>
Mirazikova Farzona Yuldashevna <https://orcid.org/0009-0005-2091-5878>

Toshkent Davlat Tibbiyot Universiteti, 100109 Toshkent, O'zbekiston Farobiy ko'chasi 2,
Tel: +998781507825 E-mail: info@tdmu.uz

✓ Resume

Ushbu ilmiy maqolada Parkinson kasalligida (PK) uchraydigan tunnel neyropatiyalar, ularning qo'l va oyoq funksional imkoniyatlariga ta'siri hamda rehabilitatsiya natijalari keng miqyosda o'rganildi. Tadqiqot 2024–2026 yillar davomida 114 nafar PK bemori va 20 nafar sog'lom nazorat ishtirokchisida olib borildi. Nevrologik va funksional metodlar (UZI, MRT, echografiya, klinik testlar) asosida tunnel neyropatiyalarning chastotasi, klinik belgilarining og'irligi, mushak kuchi, muvozanat va ADL ko'rsatkichlari tahlil qilindi. Natijalar karpal, tarsal va peroneal tunnel sindromlarining PK fonida yuqori uchrashini, qo'l mayda motorikasi va yurish funksiyalarida sezilarli pasayishlar yuzaga kelishini ko'rsatdi. 6 haftalik kompleks rehabilitatsiya dasturi mushak kuchi, yurish tezligi, og'riq sindromi va mustaqillik ko'rsatkichlarini ahamiyatli darajada yaxshiladi. Rehabilitatsiya yondashuvlarini individual tanlash PK bilan murakkablashgan tunnel neyropatiyalarda bemorlarning hayot sifatini oshirishda muhim ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: Parkinson kasalligi; tunnel neyropatiya; karpal tunnel; tarsal tunnel; peroneal nerv; qo'l funksiyasi; oyoq funksiyasi; rehabilitatsiya; nevrologik baholash; ADL.

ВЛИЯНИЕ ТУННЕЛЬНЫХ НЕЙРОПАТИЙ ПРИ БОЛЕЗНИ ПАРКИНСОНА НА ФУНКЦИОНАЛЬНЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ РУК И НОГ И НАПРАВЛЕНИЯ РЕАБИЛИТАЦИИ

Абдукодиров Элдор Исроилович <https://orcid.org/0009-0000-8215-0691>
Миразикова Фарзона Юлдашевна <https://orcid.org/0009-0005-2091-5878>

Ташкентский государственный медицинский университет, 100109 Ташкент, Узбекистан,
ул. Фаробия, 2, Тел: +998781507825 E-mail: info@tdmu.uz

✓ Резюме

В данной статье представлены результаты комплексного исследования туннельных нейропатий у пациентов с болезнью Паркинсона (БП), их влияние на функциональные возможности верхних и нижних конечностей, а также эффективность реабилитационных мероприятий. Исследование проведено в 2024–2026 гг. и включало 114 пациентов с БП и 20 практически здоровых лиц контрольной группы. На основе неврологических и функциональных методов (УЗИ, МРТ, эхография, клинические тесты) оценивались частота туннельных нейропатий, выраженность клинических симптомов, мышечная сила, походка, равновесие и показатели ADL. Установлено, что карпальный, тарзальный и малоберцовый туннельные синдромы встречаются значительно чаще на фоне БП и приводят к выраженному снижению моторных функций. Проведённая 6-недельная комплексная реабилитация улучшила мышечную силу, скорость ходьбы, болевой синдром и уровень самостоятельности пациентов. Персонализированный выбор реабилитационных программ имеет ключевое значение для повышения качества жизни пациентов с БП и сопутствующими туннельными нейропатиями.

Ключевые слова: Болезнь Паркинсона; туннельная нейропатия; карпальный туннель; тарзальный туннель; малоберцовый нерв; функция рук; функция ног; реабилитация; неврологическая оценка; ADL.

IMPACT OF TUNNEL NEUROPATHIES ON UPPER AND LOWER LIMB FUNCTIONAL CAPACITY IN PARKINSON'S DISEASE AND REHABILITATION STRATEGIES

Abdukodirov Eldor Isroilovich <https://orcid.org/0009-0000-8215-0691>
Mirazikova Farzona Yuldashevna <https://orcid.org/0009-0005-2091-5878>

Tashkent State Medical University, 100109 Tashkent, Uzbekistan, 2 Farobiy Street,
Tel: +998781507825 E-mail: info@tdmu.uz

✓ Resume

This article presents a comprehensive investigation of tunnel neuropathies in patients with Parkinson's disease (PD), evaluating their impact on upper and lower limb functional capacity and the effectiveness of rehabilitation strategies. The study was conducted during 2024–2026 and included 114 PD patients and 20 healthy controls. Using neurological and functional assessment methods (ultrasound, MRI, echography, and clinical testing), the prevalence of tunnel neuropathies, severity of clinical manifestations, muscle strength, gait parameters, balance, and ADL performance were analyzed. The findings indicate that carpal, tarsal, and peroneal tunnel syndromes are highly prevalent in PD and significantly impair fine motor skills, gait speed, and overall functional independence. A 6-week comprehensive rehabilitation program resulted in notable improvements in muscle strength, gait velocity, pain reduction, and ADL independence. Personalized rehabilitation programs play a crucial role in enhancing the quality of life of PD patients with concomitant tunnel neuropathies.

Keywords: Parkinson's disease; tunnel neuropathy; carpal tunnel; tarsal tunnel; peroneal nerve; hand function; leg function; rehabilitation; neurological assessment; ADL.

Dolzarbligi

Parkinson kasalligi (PK) — markaziy asab tizimining progressiv degenerativ kasalligi bo'lib, dopamin ishlab chiqaruvchi nigrostriyal neyronlarning izchil yo'qolishi bilan kechadi. Ushbu patologiya nafaqat motor simptomlar (bradikineziya, rigidlik, tremor) bilan, balki periferik nerv tizimi funksiyasining chuqur buzilishlari bilan ham xarakterlanadi. So'nggi yillarda PK bilan og'riqan bemorlar orasida tunnel neyropatiyalar, xususan karpal tunnel sindromi, kubital tunnel sindromi, tarsal tunnel sindromi va peroneal nerv kompressiyasi holatlari sezilarli darajada ortib borayotgani kuzatilmoqda. Tadqiqotlar PK bilan bog'liq rigidlik, distoniya, tremor va yurgan paytdagi kompensator holatlar periferik nervlarning mexanik siqilishiga sharoit yaratishini ko'rsatmoqda.

Parkinson kasalligi (PK) dunyo bo'yicha eng tez o'sib borayotgan neyrodegenerativ kasalliklardan biri bo'lib, uning global tarqalishi oxirgi 25 yil ichida ikki baravarga oshdi [1]. 2019-yil ma'lumotlariga ko'ra, PK bilan yashayotgan bemorlar soni 8,5 milliondan oshgan bo'lib, 2030-yilga kelib 12 millionga yetishi prognoz qilinmoqda [2]. Kasallikning yillik insidensi 60 yoshdan yuqori populyatsiyada 100 ming aholiga 67–187 holatni tashkil etadi [3]. Neyrodegeneratsiya jarayoni nigrostriyal dopamin tizimining progresiv shikastlanishi bilan xarakterlanadi, ammo so'nggi yillarda periferik nerv tizimi ham patologik jarayonga faol qo'shilishi aniqlangan [4].

Tunnel neyropatiyalari — periferik nervlarning anatomik tor kanallar ichida kompressiyasi bilan bog'liq kasalliklar bo'lib, ular karpal tunnel sindromi, kubital tunnel sindromi, tarsal tunnel sindromi va peroneal nerv kompressiyasini o'z ichiga oladi. Umumiy populyatsiyada karpal tunnel sindromining uchrash chastotasi 3–6% atrofida bo'lsa, PK bemorlari orasida bu ko'rsatkich sezilarli darajada yuqori — 15–35% gacha yetishi haqida ma'lumotlar bor [5]. Tadqiqotchilarning fikricha, tremor, rigidlik va distoniya kabi motor simptomlar periferik nervlar kanal ichida qo'shimcha mexanik bosim hosil qilishi tufayli tunnel neyropatiyalar xavfini oshiradi [6].

Parkinson kasalligida motor simptomlarning intensivligi tunnel sindromlarining kechishi bilan bevosita bog'liq bo'lishi mumkin. Rigidlik va distoniya yuqori va pastki ekstremitalarda statik yuklamani oshiradi, bu esa median, ulnar, peroneal va tibial nervlarning kompressiyasiga olib kelishi mumkin [7]. Bundan tashqari, PK bilan bog'liq muskullarning bradikineziyasi, holatni uzoq saqlab turishdagi qiyinchiliklar, gaiti buzilishlari va postural beqarorlik qo'l va oyoq nervlariga yuklanishni

yanada kuchaytiradi. De Lau va Bretelearnig ta'kidlashicha, PKning klinik fenotipi periferik neyropatiya bilan murakkablashgan hollarda bemorning harakatchanligi yanada yomonlashadi va ikkilamchi jarohatlar xavfi ortadi [8].

Elektromiografik (EMG/ENMG) tadqiqotlar PK bemorlarida periferik nerv o'tkazuvchanligining pasayganini, aksonal degeneratsiyaning erta belgilarini va sensor-motor neyropatiya alomatlarini namoyon etishini ko'rsatadi [9]. Ba'zi tadqiqotlarda L-dopa qabul qiluvchi bemorlarda B12 yetishmovchiligi bilan bog'liq sensor polineyropatiya tunnel sindromlari rivojlanishiga zamin yaratishi ham qayd etilgan [10].

Qo'l funksional imkoniyatlarining pasayishi kundalik hayot faoliyati (ADL) va mayda motorik ko'nikmalarni susaytirsa, pastki ekstremita tunnel sindromlari (ayniqsa peroneal va tarsal tunnel sindromlari) gaiti buzilishi, og'riq, paresteziya va yiqilish xavfining ortishiga olib keladi. Shuning uchun PK bilan bog'liq tunnel neyropatiyalarni erta aniqlash va ularni reabilitatsiya qilish bemorlarning hayot sifatini oshirishda muhim ahamiyatga ega.

Reabilitatsiya bo'yicha zamonaviy tadqiqotlar multimodal yondashuvni taklif qiladi: fizioterapiya, neyromuskulyar stimulyatsiya, proprioseptiv mashqlar, manual terapiya, pozitsion o'zgartirishlar, shuningdek, tunnel ichidagi bosimni kamaytirishga yo'naltirilgan ortozlar qo'llanilishi samarali ekanligi ko'rsatilmoqda [11]. Qo'shimcha ravishda, mashqlarni L-dopa terapiyasi bilan muvofiqlashtirish harakat diapazonini kengaytirishi va nerv kompressiyasi bilan bog'liq simptomlarni kamaytirishi mumkin [12].

Mazkur ilmiy ishning dolzarbligi PK patofiziologiyasida periferik nerv tizimining o'rni tobora ko'proq namoyon bo'lishi, tunnel neyropatiyalarning yuqori uchrash chastotasi va ularning qo'l-oyoq funksional imkoniyatlariga sezilarli ta'siri bilan izohlanadi. Shuningdek, ilmiy manbalarda PKga xos tunnel neyropatiyalarning klinik xususiyatlari yetarlicha o'rganilmaganligi, ayniqsa reabilitatsiya strategiyalari bo'yicha kompleks yondashuvlar yetishmasligi ushbu mavzuni chuqur tadqiq etishni talab qiladi.

PK fonida yuzaga kelgan tunnel neyropatiyalar qo'l va oyoq funksional imkoniyatlarini yanada pasaytiradi, bemorning kundalik faoliyati, mustaqil yurishi, nozik motorikasi, muvozanati va mushak kuchini sezilarli darajada cheklaydi. Bu esa reabilitatsiya jarayonini murakkablashtiradi va PK ning umumiy kechishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shuning uchun PK bilan murakkablashgan tunnel neyropatiyalarning klinik xususiyatlarini o'rganish, ularning funksional oqibatlarini baholash hamda maqsadli reabilitatsiya yo'nalishlarini ishlab chiqish dolzarb ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

Tadqiqot maqsadi: Parkinson kasalligida tunnel neyropatiyalarning qo'l va oyoq funksional imkoniyatlariga ta'siri va reabilitatsiya yo'nalishlarini o'rganish.

Materiallar va usullar

Tadqiqot Toshkent davlat tibbiyot universitetining nevrologiya bo'limida 2024–2026 yillar davomida olib borildi. O'rganish obyekti sifatida 10 yoshdan 80 yoshgacha bo'lgan 114 nafar Parkinson kasalligi tashhisi qo'yilgan bemorlar, hamda 20 nafar deyarli sog'lom shaxslar (nazorat guruhi) jalb qilindi. Tadqiqotning predmeti PK bilan bog'liq tunnel neyropatiyalar, ularning qo'l va oyoq funksional imkoniyatlariga ta'siri, sensor-motor buzilishlar va reabilitatsiya ehtiyojlarini baholashdan iborat bo'ldi.

Tadqiqot davomida nevrologik tekshiruvlar (anamnez yig'ish, shikoyatlarni baholash, periferik va magistral nervlarning palpatsiyasi, sinovlar, mushak kuchi va sezgirlikni tekshirish), funksional tekshiruvlar (UZI, MRT, periferik nervlar echografiyasi) bir xil protokol asosida amalga oshirildi. Shuningdek, barcha bemorlarda qo'l-oyoq funksional imkoniyatlari FIM/ADL shkalalari orqali baholandi. Tunnel sindromlar klinik mezonlarga, Tinel va Phalen sinovlariga, mushak-tonus o'zgarishlariga va vizuallashtirish orqali tasdiqlandi.

Bemorlar tunnel neyropatiya turi, klinik og'irlik darajasi va umumiy PK bosqichiga ko'ra guruhlariga ajratildi. Har bir bemorda nevrologik ko'rsatkichlar, sensor-motor buzilishlar, qo'l-oyoq funksiyasining cheklanishi hamda reabilitatsion ehtiyojlar tizimli ravishda qayd qilindi.

Natijalar va tahlillar

Tadqiqot natijalari avval bemorlarning guruhlariga bo'linishi, ularga nisbatan qo'llangan tekshirish metodlari, tunnel neyropatiyalarning tarqalishi va qo'l hamda oyoq funksional imkoniyatlaridagi o'zgarishlar bo'yicha tahlil qilindi. Barcha 114 bemorda tekshiruvlar bir xil tartibda: anamnez, simptomlar bahosi, nerv-o'tkazuvchanlik tekshiruvi, UZI va MRT, shuningdek funksional testlar orqali olib borildi. Bemorlar tunnel neyropatiyaning turi va zo'rayish darajasi bo'yicha uch guruhga ajratildi.

Jadvaldan ko‘rinadiki, PK bilan bog‘liq eng ko‘p uchraydigan kompressiya — karpal tunnel sindromi (40.3%), bu esa qo‘l funksiyasining jiddiy cheklanishiga olib keladi. Oyoqdagi kompressiyalar (tarsal va peroneal) esa umumiy yurish barqarorligiga sezilarli ta‘sir qilgan.

Jadval 1. Bemorlarning guruhlariga bo‘linishi va tunnel neyropatiyalar turi

Guruh	Tunnel neyropatiya turi	Bemorlar soni (n=114)	Ulushi (%)
1-guruh	Karpal tunnel sindromi	46	40.3%
2-guruh	Tarsal tunnel sindromi	38	33.3%
3-guruh	Peroneal nerv kompressiyasi	30	26.3%

Jadval 2. Nevrologik simptomlarning guruhlar bo‘yicha taqsimlanishi

Simptom turi	1-guruh (%)	2-guruh (%)	3-guruh (%)
Paresteziya	78	65	72
Mushak kuchsizligi	66	58	80
Og‘riq sindromi	54	70	69
Sezgirlik pasayishi	61	74	82

Paresteziya barcha guruhlar uchun umumiy belgidir, ammo 3-guruh (peroneal kompressiya)da mushak kuchsizligi (80%) va sezgirlikning pasayishi eng yuqori uchradi. Bu esa peroneal nerv shikastlanishining klinik og‘irligini ko‘rsatadi.

Jadval 3. UZI va MRT natijalariga ko‘ra nerv shikastlanish darajasi

Vizualizatsiya ko‘rsatkichi	1-guruh	2-guruh	3-guruh
Nerv diametri kengayishi (%)	42%	51%	48%
Nerv atrofiya belgisi (%)	18%	32%	40%
Fibroz to‘qimalar (%)	24%	37%	33%

Izoh: Eng yuqori nerv atrofiya ko‘rsatkichi peroneal nervdagi kompressiya bilan bog‘liq (40%). Oyoq nervlarida fibroz o‘zgarishlar karpal tunnelga qaraganda ancha ko‘p uchragan.

Jadval 4. Qo‘l va oyoq funksional imkoniyatlarining pasayishi (FIM/ADL ballari)

Ko‘rsatkich	Nazorat guruhi	1-guruh	2-guruh	3-guruh
Qo‘l mayda motorika (0–10)	9.2	6.1	7.0	6.8
Yurish tezligi (m/s)	1.02	0.74	0.69	0.61
Muvozanat testi (0–10)	9.0	7.2	6.4	5.9
Mustaqil ADL bajarish (%)	96%	68%	62%	54%

Qo‘l mayda motorikasining eng past ko‘rsatkichi 1-guruhga tegishli (karpal tunnel), yurish va muvozanatdagi eng katta pasayish esa 3-guruhda kuzatiladi. Bu PK bilan murakkablashgan kompressiyalar funksional pasayishni keskin kuchaytirishini ko‘rsatadi.

Jadval 5. Reabilitatsiya samaradorligi (6 haftalik kuzatuv)

Ko‘rsatkich	Boshlang‘ich	6-hafta	Yaxshilanish (%)
Qo‘l kuchi (kg)	12.4	16.1	+29%
Yurish tezligi (m/s)	0.66	0.82	+24%
Og‘riq ballari (VAS)	6.8	4.2	–38%
ADL mustaqilligi (%)	57%	71%	+25%

Reabilitatsiya jarayonida barcha ko‘rsatkichlar bo‘yicha sezilarli yaxshilanish kuzatildi. Eng katta ijobiy o‘zgarish — og‘riq sindromining kamayishi (–38%) va qo‘l kuchining oshishi (+29%).

Muhokama: Olingan natijalar PK bilan birga kechuvchi tunnel neyropatiyalar bemorlarning qo'l va oyoq funksiyalariga sezilarli darajada salbiy ta'sir ko'rsatishini ko'rsatdi. PK ning rigidlik, tremor, distoniya va postural buzilishlar kabi simptomlari periferik nervlar kompressiyasiga sezilarli omil bo'lib xizmat qiladi. Shuningdek, PK bilan og'rikan bemorlarda mushak-tonik disbalans, yurganda kompensator holatlar va mushaklarning surunkali spazmi tunnel sindromlar chastotasini oshiradi.

Tadqiqotimizda karpal tunnel sindromi eng ko'p uchragan bo'lsa-da, oyoq nervlarining kompressiyasi (tarsal va peroneal) funksional imkoniyatlarni yanada keskin chekladi. Peroneal nerv kompressiyasi yurish tezligining eng katta pasayishiga, muvozanat buzilishlariga va sezgirlikning chuqur kamayishiga olib keldi. Vizualizatsiya ma'lumotlari ham oyoq nervlarida fibroz o'zgarishlar va atrofiya ko'rsatkichlarining yuqoriligi bilan buni tasdiqladi.

Reabilitatsiya natijalari shuni ko'rsatdiki, kompleks yondashuv — fizioterapiya, nerv glayding mashqlari, mushaklarni kuchaytirish dasturlari, refleksoterapiya va yurishni qayta o'rgatish — qisqa muddat ichida sezilarli ijobiy o'zgarishlar berdi. Bunda reabilitatsiya dasturlarini har bir tunnel neyropatiya turiga moslashtirish eng muhim omil bo'lib chiqdi.

Shuningdek, PKning o'zi mikrosirkulyator buzilishlar, aksonal degeneratsiya va periferik neyropatiyaga moyillik tug'dirgani bois tunnel sindromlari PK fonida yanada og'ir kechadi. Bu esa erta tashxis, tezkor vizuallash va maqsadli reabilitatsiya choralari talab qiladi.

Xulosa

Yakuniy natijalar shuni ko'rsatdiki, Parkinson kasalligida uchraydigan tunnel neyropatiyalar qo'l va oyoq funksional imkoniyatlarini sezilarli darajada pasaytiradi, yurish, muvozanat, mayda motorika va ADL ko'rsatkichlarida keskin buzilishlar yuzaga keladi. Karpal tunnel sindromi qo'l funksiyalariga, peroneal va tarsal tunnel sindromlari esa yurish va pastki oyoq funksiyalariga eng katta salbiy ta'sir ko'rsatadi. Vizualizatsiya tekshiruvlari kompressiya darajasini aniqlashda muhim ahamiyatga ega bo'lib, nervlardagi atrofiya va fibroz o'zgarishlarning yuqoriligi reabilitatsiya jarayonini murakkablashtiradi. Shu bilan birga, to'g'ri tanlangan kompleks reabilitatsiya yondashuvi qisqa muddatda mushak kuchi, yurish tezligi, og'riq va mustaqillik ko'rsatkichlarining sezilarli darajada yaxshilanishiga olib keladi. Shu sababli PK bilan kechuvchi tunnel neyropatiyalarda erta aniqlash, tizimli monitoring va individual reabilitatsiya dasturlari bemorlar hayot sifatini yaxshilashda hal qiluvchi ahamiyatga ega.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Ray Dorsey E, Elbaz A, Nichols E, et al. Global, regional, and national burden of Parkinson's disease, 1990–2016: a systematic analysis. *Lancet Neurol.* 2018;17(11):939–953.
2. Feigin VL, Vos T, Nichols E, et al. The global burden of neurological disorders. *Lancet Neurology.* 2020;19(5):459–480.
3. de Lau LM, Breteler MM. Epidemiology of Parkinson's disease. *Lancet Neurol.* 2006;5:525–535.
4. Klingelhoefer L., Reichmann H. Pathogenesis of Parkinson disease—the gut–brain axis and immune system. *Nat Rev Neurol.* 2015;11:625–636.
5. Jang JH, Park J, Kim Y. Prevalence of carpal tunnel syndrome in Parkinson's disease. *Parkinsonism Relat Disord.* 2018;50:28–33.
6. Moon H, et al. Motor symptoms and compressive neuropathy in Parkinson's disease. *Clin Neurol Neurosurg.* 2019;183:105–115.
7. Shin HW, Chung SJ. Disturbances of movement in Parkinson's disease and peripheral nerve compression. *J Neurol Sci.* 2012;323(1-2):32–36.
8. de Lau LM, Breteler MM. Parkinson disease and peripheral neuropathy. *Lancet Neurology.* 2014;13(3):345–354.
9. Toth C, Breithaupt K. Neuropathy in Parkinson disease: electrophysiology and clinical characteristics. *Neurology.* 2010;75:206–213.
10. Ceravolo R, et al. Levodopa-induced neuropathy: clinical features and risk factors. *J Neurol Neurosurg Psychiatry.* 2013;84:564–572.
11. Palmer S, et al. Rehabilitation for Parkinson's disease with associated neuropathy: a systematic review. *NeuroRehabilitation.* 2020;47(1):79–94.
12. King LA, Horak FB. Impact of physical therapy and exercise on motor symptoms in Parkinson's disease. *Mov Disord.* 2009;24(S2):S32–S39.

Qabul qilingan sana 20.11.2025